Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького
Юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Українська спілка підприємців малого та середнього бізнесу
Адвокатське об'єднання "Василь Костицький і Партнери"
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України

МАЛИЙ І СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС (ПРАВО, ДЕРЖАВА, ЕКОНОМІКА)

економіко-правовий
науково-практичний журнал

№ 1-2(52-53)
2013

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА 3

Костицький В.В. Конституційна та моральна відповідальність за екологічні правопорушення як основа міжнародно-правового екологічного імперативу 3

Романко С.М. Глобальна екологічна політика та її відображення у екологічному законодавстві України 9

Захарченко П.П. «Короткий звіт про діяльність Міністерства юстиції від 3 травня по 27 липня 1918 р.» як джерело до вивчення проекту реформування судової системи в Українській Державі 14

Басов А.В. Поняття «обмеження», як юридична категорія: теоретичний та правовий аспект 18

Боярська З.І. Міжнародно-правовий формат протидії глобальному потеплінню: стан і перспективи розвитку 23

Ковальська М. Теоретико-правовий зміст класифікації принципів екологічного законодавства 29

Стрілець О. Звичай: проблема дефініції у французькій юридичній науці 32

Савелова Ю. Історико-правовий аспект виникнення та розвитку юридичної клінічної освіти 36

Перчеклій І.М. Право власності Українського народу на природні ресурси: поняття, сутність, соціальна цінність та функції 42

Панталієнко Т.П. Навколишнє природне середовище як об'єкт права екологічної безпеки 47

Бусол К.І. Соціологічні та психологічні аспекти міжнародно-правового захисту культурних цінностей 54

Колісник Н.І. До деяких питань інституційного забезпечення статусу біженців і шукачів притулку в Україні 58

Кістяник В.І. Розуміння тлумачення права у творчості Євгена Ерліха 61

Калюжний К.Р. Міжнародний досвід правового забезпечення захисту інформаційних прав 66

ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ 71
Сидор В.Д. Земельно-правове та адміністративно-правове регулювання земельних відносин 71
Шишка Р. Б. Спадкоємці за законодавством України 75
Новицький А.М., Трубін І.О. Особливості правового регулювання окремих видів послуг, що надаються за допомогою засобів телекомунікації 81
Боднарчук О.Г. Проблемні питання використання поліграфа в Україні при профілактиці корупційних проявів 85
Дідківська Г.В. Конституційні гарантії прав неповнолітніх у кримінальному процесі 92
Обривкіна О.М. Правові проблеми реформування соціальних пільг в Україні 95
Циганчук Н.А. Компетенція профспілкових органів по забезпеченню охорони праці 99
Шемелинець І.І. Особливості застосування окремих видів юридичної відповідальності у сфері трудових правовідносин: їх співвідношення та розмежування 104
Антошин В.М. Поняття адміністративно-правового статусу військового комісара 110
Костицький В. Роль і місце НБУ у структурі механізму Української держави 115
Бережанський Г.І. Проблеми правового регулювання викидів в атмосферне повітря на прикладі Бурштинської ТЕС 122
Григорович Р.В. Організація басейнового управління у галузі використання питної води в системі екологічної політики в Україні 125
Запорожець Ю.В. Правовий аналіз інформаційних відносин в межах інституту нотаріальної таємниці 131
Озарко І. Особливості відмежування юрисдикції адміністративних судів у контексті реалізації принципу спеціалізації судової системи України 137
Лапчак І.В. Охорона та раціональне використання лісів як складова екологічної функції держави 144
Кернякевич Ю.В. Переведення на іншу тимчасову роботу без погодження з працівником 148
Владикін О.Н. Генезис договору про надання послуг зв'язку 152
Чуприна О.В. Удосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері захисту права на інформацію 157
Харенко О.В. Правове регулювання інформаційної діяльності друкованих ЗМІ в умовах розвитку інформаційних технологій 162

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 171
Кравчук Г.В., Ервін В.І., Родинченко І.О. Діагностика стану системи оподаткування в Україні 171
Коротун В.І. Формування конкурентоспроможної податкової політики України в умовах глобалізації 179
Панура Ю.В. Альтернативи оподаткування споживання в Україні 185
Вільчинський О.М. Фінансове забезпечення впровадження нової техніки та технології у реальному секторі економіки України 191
Новицький В.А. Досвід Великобританії у сфері оподаткування операцій із офшорними центрами 198
Сінельнік В.В. Удосконалення механізмів надання фінансових послуг з урахуванням посилення оцінювання фінансових ризиків 203
Прокопенко І.А. Узгодження національних інтересів з вигодами іноземних інвесторів: фіскальний аспект 208

положення на сьогодні потребують суттєвих доопрацювань, щоб відповідати вимогам Конституції України та міжнародним конвенціям.

Література.

1. Бец О.В. Міжнародні стандарти застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі та їх практична реалізація / Судовий контроль за дотриманням конституційних прав особи під час досудового розслідування / За ред. О. П. Корнієнка. — К., 2005.
2. Конституція України
3. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – К., 1999.
4. Електронний ресурс: Гусинський проти Росії (Application no. 70276/01) Judgment Strasbourg 19 May 2004/The European Court of Human Rights //ahref //http://www.cmiskp.echr.coe.int/tkp/97/viewhbkm"
5. Закон і підліток: Матер, обл. наук.-практ. конф. — Донецьк, 2001.
6. Ведомости Верховного Совета УССР — 1971. — № 36.

УДК 364.01

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ В УКРАЇНІ

Обривкіна О.М.

(доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Національного університету ДПС України)

Анотація. *У статті розкривається зміст соціальних пільг, уточнюється їх класифікація. Визначаються основні проблеми існуючої системи соціальних пільг в Україні, наводяться пріоритетні шляхи реформування окремих видів пільг на основі уточненої класифікації.*

Ключові слова. *Соціальні пільги, соціальний захист, реформування, державна політика.*

Аннотация. *В статье раскрывается содержание социальных льгот, уточняется их классификация. Определяются основные проблемы существующей системы социальных льгот в Украине, приводятся приоритетные пути реформирования отдельных видов льгот на основе уточненной классификации.*

Ключевые слова. *Социальные льготы, социальная защита, реформирования, государственная политика.*

Annotation. *The article reveals the social benefits, confirmed their classification. Identifies the major problems of the existing system of social benefits in Ukraine are ways to reform the priority of certain types of benefits on the basis of an updated classification.*

Key words. *Social benefits, social security, reform, state policy.*

Постановка проблеми. Правове регулювання надання пільг здійснюється за допомогою законодавства, яке було сформоване наприкінці XX століття з метою захисту населення від економічної нестабільності та спрямовано на реалізацію права кожного громадянина на забезпечення достатнього рівня життя. Безсистемно нагромаджені пільги, яких сьогодні за даними каталогу пільг, розробленого Центром громадської адвокатури, налічується понад 600 видів, не тільки часто не вирішують проблеми соціального захисту, але й створюють суспільне напруження та несправедливість. Упродовж останніх років питання реформування системи пільг дискутується досить гостро. Діюча система пільг не забезпечує надання допомоги винятково бідним верствам населення, сприяє помітному збільшенню доходів заможних верств, зростанню економічної нерівності в суспільстві.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні пропозицій та шляхів реформування соціальних пільг в Україні на сучасному економіко-правовому розвитку держави.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою виявлення особливостей соціальних пільг, компенсацій та гарантій, необхідністю їх реформування як однієї із системи соціального захисту населення, що повинно базуватись на принципах «поглиблення адресності та забезпечення матеріальної підтримки сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, пенсіонерів, осіб з обмеженими фізичними можливостями» [1, с. 22]. При проведенні аналізу всього комплексу чинного законодавства у сфері соціального захисту та соціального забезпечення стає зрозуміло, що

сьогодні домінуючими формами соціального захисту в Україні є соціальні виплати та пільги.

Проблеми та особливості формування ефективної системи підтримки малозабезпечених верств населення країни та питання необхідності збереження державних пільг чи заміна їх відповідним підвищенням заробітної плати або адресною соціальною допомогою досить глибоко висвітлені в працях В. Гошовської, Е. Лібанової, О. Палій, В. Скуратівського. Проте сформована кількість досліджень у сфері соціального захисту населення не набула достатнього ступеня розробленості.

Викладення основного матеріалу. Найбільше категорій пільговиків (57 категорій) формується за рахунок працездатного населення у працездатному віці, хоча для цієї демографічної групи передбачено найменшу кількість пільг (39 видів) [5, с. 19]. Найбільші за кількістю видів групи у структурі передбачених чинним законодавством пільг становлять: пільги на квартплату, оплату житлово-комунальних послуг та придбання твердого і рідкого побутового палива; пільги на забезпечення житлом та покращення житлових умов; пільги на проїзд у міському громадському транспорті та транспорті приміського і міжміського сполучення; пільги на придбання/забезпечення ліками, диспансеризацію та лікування, а також санаторно-курортне оздоровлення/лікування. На відміну від чинної системи пільг, система соціальних пільг побудована більш логічно, оскільки вагому частину соціальних виплат спрямовано на соціальний захист найбільш незахищених категорій населення. Зокрема, 70 категорій одержувачів різноманітних соціальних виплат користуються цим правом за ознакою соціальної незахищеності, 49 категорій – за професійною ознакою або родом занять (їм адресується 25 видів таких виплат) і 8 категорій отримують 13 видів різноманітних виплат за певні заслуги перед державою [2, с. 133].

В Україні чинними є понад 55 законодавчих актів, на основі яких надають відповідні пільги населенню. Слід зауважити, що за роки незалежності нашої держави кількість їх видів значно зросла, як і коло суб'єктів-отримувачів. Усе це не могло не позначитися на бюджеті країни, оскільки однією з характерних рис пільг є те, що особа-пільговик отримує певні блага на безоплатній основі, а їх фінансування бере на себе держава. За оцінками різних експертів, загальна вартість задекларованих у чинному законодавстві пільг становить від 19 до 29 млрд. доларів США на рік [2, с. 19].

Варто погодитися з тим, що нинішня система пільг в Україні є надзвичайно складною, заплутаною і непрозорою. Очевидним є й те, що це непосильний тягар для економіки держави. Крім того, як зазначають автори видання «Реформування пільг та привілеїв в Україні – наближення до європейських стандартів», така система більше не вирівнює доходи між бідними та багатими, а, навпаки, поглиблює різницю між ними, а також не є ні логічною, ні економічно обґрунтованою [2, с. 199].

До основних проблем чинної системи соціальних пільг, на наше переконання, можна віднести наступні: величезну кількість законодавчих актів, якими вони встановлені; недосконалість механізмів обліку; невідповідність державних зобов'язань з надання пільг і фінансових ресурсів на їх забезпечення; існування пільг, які не є актуальними або малоефективними в умовах сьогодення; недосконалість механізму надання пільг; відсутність послідовних, чітких кроків у реформуванні соціальних пільг.

Серед перелічених проблем хочемо виділити останню, оскільки саме відсутність поступових шляхів реформування нових етапів обґрунтованої класифікації пільг, на наш погляд, має негативний вплив на економічне, соціальне, правове становище держави в цілому.

До основних проблем чинної системи пільг можна віднести:

- Невідповідність державних зобов'язань з надання пільг і фінансових ресурсів на їх забезпечення. Велика кількість пільг для різних категорій населення призводить до того, що бюджет України не спроможний забезпечити пільгами всіх, хто має на них право, оскільки таке право має близько третини населення України. Неможливість

профінансувати всі пільги зумовлює зупинення чи скасування окремих норм законодавства, які проголошують право на пільги. Отже, низка пільг залишається декларативною.

- Незаконне користування пільгами. Через велику кількість пільг і широке коло осіб, охоплених ними, проконтролювати надання тих чи інших пільг непросто. Тому громадяни можуть здобувати документи, які надають право на пільги, незаконним способом і фактично безкарно користуватися пільгами, на які вони не мають права.

- Відсутність норм споживання або завищеність таких норм. Наприклад, не існує нормування кількості пільгових поїздок, що сприяє надмірному споживанню транспортних послуг пільговиками. Обсяг житлово-комунальних послуг, які можуть бути спожиті в межах пільги, нормований, але перевищує норми, достатні для мінімального задоволення потреб.

Численність пільг і широке коло пільговиків ускладнює контроль за наданими пільгами і створює передумови для неповного фінансування пільг. Існування широкого кола осіб, які мають право на пільги, зумовлено:

- Складністю законодавства про надання пільг. Систему пільг в Україні регулюють більше 46 законодавчих актів, кожен з яких є підставою для надання тих чи інших пільг. Окрім того, постійно вносяться зміни до законодавства для зупинення дії тих чи інших пільг [2, с. 17].

- Наданням пільг за належністю до певної категорії. Такий принцип надання пільг не враховує доходів громадян, які в межах однієї категорії пільговиків можуть дуже різнитися. Наприклад, попри те, що пенсіонери загалом залишаються найменш забезпеченою частиною населення, з початком пенсійної реформи серед них виокремилася частина осіб, чиї доходи неабияк зросли і в кілька разів перевищують прожитковий мінімум. Проте останні мають право на пільговий проїзд нарівні з тими пенсіонерами, які отримують мінімальну пенсію. Отже, держава підтримує не лише найбільш малозабезпечених. Це призводить до неефективного витрачання бюджетних коштів та збільшення некомпенсованих витрат комунальних підприємств на надання пільгових послуг.

- Поширенням пільг на членів сім'ї пільговика. Житлово-комунальні пільги є найпоширенішим видом пільг, якими користуються члени сім'ї пільговика. Поширення пільг на всіх осіб, які проживають разом з пільговиком, призводило до зловживань (зокрема до прописки на житловій площі пільговика якомога більше осіб). Однак протягом кількох останніх років коло осіб, які належать до членів сім'ї пільговика, було законодавчо обмежено, що призвело до зменшення кількості користувачів пільг.

Внаслідок названих проблем не всі пільговики можуть реалізувати своє право на пільги. Як наслідок, виникає несправедливість у наданні пільг, і держава фактично не може гарантувати їх надання, а система пільг не забезпечує рівного доступу до пільг усім тим, хто має на них право.

Також в Україні відсутній облік всіх пільговиків і пільг, що їм надаються, що унеможливлює контроль за виділенням і розприділенням коштів з Державного і місцевого бюджетів.

Виходячи з цих положень важливим є проведення реформування з урахуванням наступних науково обґрунтованих соціально-правових кроків:

1. Всі пільги повинні бути деполітизовані, оскільки окремі політичні сили роблять надання соціальних пільг від держави своєрідним інструментом опосередкованого підкупу виборчого електорату. Ця ж причина змушує утримуватись від реформування системи соціальних пільг, бо це автоматично несе незадоволення значної кількості виборців, які отримують пільги, навіть усвідомлюючи їх неправомірність. Особливо це проявляється на абсолютно неправомірних пільгах за статусом «Діти війни», коли пільги надаються незалежно від достатку людини, що вступає в протиріччя з самою суттю надання соціальних пільг тільки немічним і малозабезпеченим [5, с. 18].

2. Адресне надання пільг в грошовій формі. Всі пільги повинні надаватись за рішенням соціальної служби в кожному окремому випадку персонально, після підготовки відповідних обстежень стану заявника на соціальну пільгу самою службою. Тобто всі довідки і документи збирає суто соціальна служба, а не заявник, що одночасно стає і перевіркою реального стану справ. Пільги не повинні надаватись у вигляді відсоткових знижень комунальної оплати та інших опосередкованих формах, як безкоштовний проїзд в громадському та приміському транспорті, що наносить суттєві збитки підприємствам, які держава не може компенсувати в повному об'ємі через неможливість обліку реально наданих пільг [4, с. 21]. До того ж одні пільговики можуть зловживати кількісно використовуючи пільгу, а інші, особливо сільське населення, фактично взагалі позбавлені можливості скористатись комунальними та транспортними пільгами. Надання пільг виключно в грошовій формі дозволить вирівняти справедливе надання пільг незалежно від місцевих умов і проживання.

3. Соціальна пільга повинна виражати певний культурно-правовий характер. Соціальні служби повинні сприяти допомогти заявнику, а не намагатись віднайти причину, щоб відмовити і таким чином «економити бюджетні кошти». В умовах сьогодення соціальні служби примушують до такої економії неофіційними вказівками від вищих державних керівників. Соціальна допомога повинна справедливо надаватись і розподілятись за потребою [6, с. 14]. Збирання безкінечної низки різних довідок повинно бути заборонено. Тільки заява з викладом причин, чому виникла потреба в соціальній допомозі. Жодна соціальна допомога не повинна надаватись як обов'язкова, а тільки за заявою і тільки за наявності всіх умов, тому що, для прикладу, допомога на дітей комусь потрібна, а комусь і не дуже.

4. Пріоритет державних витрат над привілеями в багатодітним сім'ям. Всі пільги по народженню дітей, їх фізичного розвитку і медичного забезпечення, освіти тощо повинні бути вилученні з сфери соціального захисту і оформлені в якості привілеїв і дотацій держави, особливо що стосується багатодітних сімей [5, с. 11]. Держава має стимулювати народжуваність, а не зводити всі стосунки до багатодітних сімей як допомогу малозабезпеченим. Це не прохачі у держави, а гордість держави, якими держава повинна опікувати з власної ініціативи. Діти – це найбільший пріоритет бюджетних витрат держави у сфері привілеїв.

Висновки. Діюча система пільг в Україні є непосильним тягарем для бюджету країни, тому й потребує вдосконалення. Заходи соціального захисту в Україні спрямовуються не тільки на задоволення базових потреб найбільш соціально незахищених категорій громадян чи громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах або потребують соціального захисту з боку держави, а й на інші категорії громадян – представників певних професій чи певного роду занять, а також громадян, які мають заслуги перед державою.

Таким чином, врахування основних шляхів динамічного розвитку реформування соціальних пільг сприятиме не лише законодавчому закріпленню окремих соціально-правових положень, а й налагодженому механізму їх реалізації на практиці.

Література.

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30, 50 с.
2. Коваль О. Я. Реформування пільг і привілеїв в Україні – наближення до європейських стандартів / Коваль О. Я., Тарасенко Л. Л., Яцків Т. Г. – Львів : Галицький друкар, 2009. – 216 с.
3. Концепція соціального забезпечення населення України // Урядовий кур'єр. – 1994. – 30 с.
4. Кравченко М. Основні підходи до реформування системи пільг в Україні / Мілена Кравченко // Державне управління та місцеве самоврядування. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. 3(6). – 164 с.
5. Про схвалення Стратегії упорядкування системи надання пільг окремим категоріям громадян до 2012 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 р. № 594-р [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: http: // www.rada.gov.ua.
6. Про Стратегію подолання бідності Указ Президента України від 15.08.2001 р. № 637/2001 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: http: // www. rada. gov. ua.